

YENİ ZELANDA'DA KÜTÜPHANECİLİK

VE

DUNEDİN HALK KÜTÜPHANESİ

Dr. İsmet ERYETİŞİR

Yeni Zelanda'da kütüphaneler hükümet tarafından organize edilmiştir. Bizim Maarif Vekâletinin karşılığı olan Education Department'Ulusal Kütüphane Servisi bu işle meşgul olur. Bu serviste başka kütüphanecilerin bir genel assamblesi de vardır.

Yeni Zelandalılar çok okuyan ve çok kitap satın alan insanlardır. Bundan kütüphaneciliğe fazla önem verilmiş, sonuç olarak her şehirde her kasabada zengin sayılabilecek kütüphaneler meydana çıkmıştır. Her yerde bulunması icabeden önemli bir nokta, kitap okumak isteyenlere terilen kolaylıktır. Misâl olarak, ele alıp izah edeceğimiz Dunedin Kütüphanesini anlatırken bu hususa etraflıca dikkati çekeceğiz.

Kütüphanelerin birkaç çeşidi vardır. Tabii en zengin olanlar umumi kütüphaneleridir. Bunu sırayla üniversite, okul, cemiyet, müessese şahıs kütüphaneleri takibeder. Umumi olanlar hem hükümetin nezaretindedir hem de belediyelerin gerek yardımını ve gerekse kontrolünü sağlamıştır.

Personel kendi branşında oldukça ihtisas kazanmıştır. Hükümetin kütüphanecilik okulu vardır. Öte yandan Carnegie müessesesinin verdiği bursla her yıl birkaç kütüphaneci Amerika B. Devletleri ya da İngiltere'ye gitmek ve orada görgüsünü artırmak şansına sahiptir. Personel adedi azdır. Fakat kütüphanelerin kuruluşlarını tamamlamış olmaları, halkın kütüphane kurallarını bilmesi ve personelin işine alışması çarpan insan sayısından ekonomi yapmayı mümkün kılmıştır.

Nüfusu 2.5 milyonun altında bulunan Yeni Zelanda'da yılda ortalama 300 telif eser basılır. Her bölge kütüphanesi, bölgelerinde çıkan kitapların aylık veya 3 aylık listelerini bibliyografik şekilde neşreder. Bunun Ulusal Kütüphane Servisinde toplanmasıyla bibliyografya hazırlanır.

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Yeni Zelanda'da da kütüphane eski ve kıymetli eserlerin koleksiyonuna meraklıdır. Bunlardan Wellin ton'da Alexander Eurubull ve Dunedin'de Hocken Koleksiyonları bilhassa anılmaya değer. Her ikisi de Yeni Zelanda'nın ilk günlerine ait el yazması resimleri, gravürleri, o zaman yazılan makale ve hatıraları ihtiva etmektedir. Meşhur ressamların meşhur eserlerinin güzel baskılı rapdüksiyonlarını ve Yeni Zelandalı sanatkarların orijinal eserlerini bu koleksiyonlar da vardır. Bilhassa Dunedin Kütüphanesi bu bakımdan zengindir.

Otago Üniversitesi Kütüphanesi :

Bir Üniversite yetiştirdiği elemanların, çatısı altında yapılan inceleme ve araştırma ve neşriyatın kıymeti kadar kütüphanesiyle de iftihar eden Dunedin şehrindeki Otago Üniversitesi'nin kütüphanesi için ise Yeni Zelanda'nın en iyi organize edilmiş ve en zengin üniversite kütüphanesi olması bakımından böyle bir iftihara hak kazanmıştır, denilebilir.

1870 yılında 50 İngiliz lirası tutarında bir bağış ile işe başlandı. Bugün bu yana 80 yıl içinde 130.000 ciltlik bir kütüphane haline gelmiştir. Her yıl ortalama 7.000 ciltlik bir artış olmaktadır. Bu hızla büyüyüş, yeni binaya ve daha çok personele ihtiyaç gösteriyor. Garnegie bursu buradan da imdada yetişmiştir. Bu sayede eksikler tamamlanabilecektir.

Adı geçen kütüphane sadece merkezdedir. Her fakültenin ve fakülte içindeki şubelerin ayrı kütüphaneleri vardır. Meselâ Tıp Fakültesi kütüphanesi 50.000 ciltli geçen muhtevasıyla mükemmel bir çalışma ve araştırma merkezi olabilmektedir.

Dunedin Halk Kütüphanesi :

Dunedin üniversite şehri olduğu için Yeni Zelanda'nın en önemli kütüphane hareketlerine burada raslanır. Kütüphane de bu hale uymuştur; Yeni Zelanda'da kütüphaneciliğe örnek olarak bu müesseseyi anlatmakla yetineceğiz :

Kütüphane şehrin orta kısmında üç katlı bir binaya yerleşmiştir. Üst kat alt kat bir salon halindedir. Projeksiyon aleti, pikap ve piyano gibi ıhtiyaçları zeme vardır. Aynı zamanda yeni gelen kitapların tasnifi ve kaydı odaları bulunmaktadır. Salondaki bir episkop en eski incillerden sayılır. Otomatikman değiştirmek suretiyle teşhir eder. 1957 yılı içinde 80 tane

bu salonda 152 toplantı yapılmış, ayrıca gösterilen 29 filmi 1.010 kişi retmiştir. Filmler daha çok hıristiyanlığa aittir. Dinî kurumlar bunı sinema âleti ile birlikte alabilirler. Aynı salonda resim, heykel, eliş- i v.s. sergileri açılmaktadır.

İkinci kat kütüphanenin en esaslı kısmıdır. Burada bulunan kitapla- cinslerini şöylece sıralayabiliriz : Güzel sanatlar, tabiat bilgisi, fizik, ya, radyoculuk, bahçecilik, ev işleri, inşaat. Buraya kadar olanlar bir mededir. Her bölmede bir danışma masası vardır. Sorulan sorulara ap verirler. Adı geçen ticari ve teknik bölme danışma masasından son e içinde 6.000 sual sorulmuştur.

Aynı masa kütüphanede bulunan reproduksiyon olsun, orijinal olsun şeveli resimlerin bakımı ve kiralanması ile de meşgul olur. Kütüpha- e 400 resim vardır. Bunlar ayda 2 şiling karşılığı evlere alınabilir.

İkinci bölme tarih, sosyoloji ve otobiyografi bölümüdür. Buradan a 6.000 soruya cevap verilir. Kütüphanedeki Hollanda diliyle yazılmış kça zengin bir kolleksiyon da bu kısımdadır.

Diğer bir bölme çocuk bakımı, seyahat, coğrafya ve spora ait eser- ayrılmıştır. Telif ve tercüme romanların bulunduğu yer de burasıdır. era, dedektif ve cinayet hikâyeleri de aynı bölümedir. Bunların çok anları ve bazı magazinler haftada 6 pani (ortalama 30 kuruş) karşı- kira ile verilir. Bu yolla temin edilen para bu bölümün ihtiyacını kar- nakta yani burası kendi yağıyla kavrulmaktadır. Bu bölümde Dünya ikleri'nin İngilizceye çevrilmiş kopyeleri de geniş bir yer tutar.

Üst katta edebiyatla ilgili dergiler, eserler, müzik notaları, plâklar, ller ve felsefeye ait kitaplar bulunur. Buradaki danışma masası bir a 5.000 soruyu cevaplandırmaktadır.

Klâsik batı müziğine ait oldukça zengin bir plâk kolleksiyonu vardır :.000, 78' devirli ve 750 long-play plâk ihtiva eder. Akustik tertibatı nülmiş iki dinleme odasında bunları saati 1 şiling karşılığı dinliyebi- niz. Plâklar evlere de verilir. 78 devirlilerin haftalığı 6 peni, diğerle- i 2 şilingdir. (ortalama 1 Türk lirası).

Üst katın diğer bir bölümü sadece Yeni Zelanda'ya ait eserlere tah- dılmıştır. Buradan yılda ortalama 2.000 suale cevap verilir. 1913 te R. McNab isimli bir hükümet adamı tarafından çok değerli kitapla- rütüphaneye bağışlanmasından sonra kurulmuştur. Bu bölüme ko-

nulacak kitapların Yeni Zelandalılar tarafından yazılmış ve Yeni Zelanda'da basılmış olması lâzımdır. Bu bölüm Yeni Zelanda hakkında araştırma yapanlara çok faydalı olmaktadır.

Aynı katta bulunan Walt Whitman koleksiyonu, Amerika dışındaki en zengin koleksiyondur. Amerikalı şair Whitman'ın eserlerinin ilk baskılarını bir araya toplayan bu koleksiyon 1924 yılında bir hayırsever tarafından bağışlanmıştır.

Ayrı bir bölmede enteresan bir diğer koleksiyon daha vardır. Yeni Zelanda kütüphanelerinin en değerli koleksiyonunun bu olduğu söylenebilir. Burada çeşitli incillerin el yazması ve çok eski nüshaları bulunuyor. Dickansiana, Johnsoniana İncilleri, otobiyografi mektupları gibi hassa dikkati çekmektedir.

Değerli eserler arasında İskoç san'at adamı Sir Walter Scott'un eserlerinin ilk baskılarından müteşekkil koleksiyonu, el yazması kitaplar ve matbaacılığın ilk çağlarındaki baskı örneklerini de sayabiliriz.

Kütüphanede aşağı yukarı 160.000 cilt kitap bulunmaktadır. Bu içinde artış miktarı ortalama olarak 6.000 kadardır. Bu, bütün nüfusun % 15 i kadar bir artmadır. Kitap sayısına tabiiyle dergiler ve gazete koleksiyonları dahil değildir. Otago eyaletinin bütün günlük, haftalık, haftalık, aylık, yıllık gazete ve dergileri kütüphanede bulunabilir. Bu ciltlenmekte ve tasnif edilmektedir.

Dunedin Umumi Kütüphanesi pazartesi cumaya kadar 10.30 - 21.30 arası, Cumartesi, 9.30 - 12 arası, Pazar günü ise 14 - 17 ile 19 arası açıktır. Bunun dışında seyyar kitap ekibi de pazartesi cumaya kadar çalışır. Kütüphaneye gelebilecek olanlar, uzak semtlerde oturanlar mektup veya telefonla hangi kitapları istediklerini idareye bildirir. Haftanın belirli günlerinde çeşitli semtleri dolayan seyyar kütüphaneler, istenilenleri okuyucunun yanına kadar getirir ve okunmuş toplar. Arabaların her mahalde belirli durak yerleri vardır.

Şehrin üç büyük hastanesinde yatan hastalar da istedikleri kitapları alıp okuyabilirler. Hastanelerde bu işle uğraşan personel bulunmaktadır.

Kütüphaneye bağlı bir diğer kurum da çocuk kütüphanesidir. 30 civarında çocuk kitabına sahiptir. Resimli hikâyeler, çocuklar için eğlenceli ve faydalı bilgiyi ihtiva eden dergiler buraya düzenli olarak gelir. Çocuklar

ar yalnızca veya ana - babalarıyla buraya sık sık uğrarlar. Bir yıl içinde u kurumdan 110.593 kitap alınıp okunmuştur. (1956 - 1957). Zaten Yeni Zelandalı çocuğuna hediye almayı düşünürse ilk aklına gelen şey her zaman kitap olur.

Umumi Kütüphanedeki kitaplar ait oldukları bölümlerde numaralanarak suretiyle tasnif olunmuştur. Aynı konuyla ilgili kitaplar aynı numarası alır. Yalnız asıl numaranın yanına ikinci bir sayı, seri numarası yebileceğimiz bir sayı eklenir. Bunların altına da müellifin adının ilk üç harfi yazılır. Bir örnek verelim : 919 - 31 HAL. 919 kitabın ait olduğu grubun numarası, 31 bu grup içindeki seri numarası, HAL harfleri de müellifin adındaki ilk üç harftir. Eğer aynı kitaptan birkaç sayı varsa bu her ilk sayfanın sağ üst köşesine yeni bir sayı eklenir. Tabii son sayı kitabın kaç tane olduğunu gösterecektir. Bu yolla çok sayılı numaralara zamanın önüne geçilmiştir. En yüksek sayı 1000 dir. Bütün kitaplar bu 1000 sayısının içine sığdırılmıştır. (Bransaction Card issue System).

Dunedin'de yaşayanların üçte biri yani 35.000 kişi kütüphaneye üyedir. Üye olmanın tek şartı Dunedin'de oturmaktır. Üyeliğin giriş ücreti ya aidatı yoktur. Üniversite hoca ve öğrencileri, orta öğretim hocaları, kütüphanenin tabii üyesi sayılırlar. Lise ve orta okul öğrencilerine de üyeliği verilir. Ancak bu kartların "yalnız orta öğrenim" kaydı konur.

İlk okul öğrencileri ana ve babalarının faydalı gördüğü kitaplarla tanışmak zorundadır. Yani çocuk kütüphanesinden kitap alma hakkı ve ücreti verilmiştir.

Dışarı çıkarılabilecek kitaplar, resimler, filmler, notalar, dergi ve gazinler üyeler tarafından alınabilir. Genel olarak müddet 14 gündür. Fakat çok okunan kitaplar için bu süre 7 güne indirilmiştir. Eğer kitap ucuzca ise, alırken ilgili memura "28 gün için alıyorum" demek kâfidir. 14 gün içinde kitap bitirilmezse, telefonla 14 gün daha uzatılması istenebilir. Yeni gelen ve çok okunan romanlar haftalığı 6 peni üzerinden kiraya ve ücretinden, istenilen sayıda kitap ücreti ödenerek alınır. Parasız alınan kitap için bir defada en çok 4 kitaba müsaade vardır.

Kitap alma işlemi de çok basittir. Kütüphanenin orasında burasında bulunan masalarda belirli boyutlarda kâğıtlar vardır. İstenilen kitap raf-

lan çekilir. Bu kâğıtların üstüne kitabın numarası, alanın ismi ve adres yazılır. Kitaplar ofise götürüldüğü zaman memur bu kâğıtları alır, kitabın ön kapağının iç kısmında bulunan cebe bir kart yerleştirir. Bu kart kart numarası ve kitabın iade edileceği tarih yazılıdır. Kartın boş kalesine yerine (ki orada numarası kayıtlıdır). Okuyucunun daha önce hazırladığı kâğıt konur. Bu yolla hem idare hangi kitabın kimde olduğu ve dön tarihini, hem de okuyucu ne zaman iade edeceğini bilir.

İstenilen kitabı bulmak için fiş kataloğuna bakmak lâzımdır. Burada müellif ismi, kitabın ismi veya konuya göre düzenlenmiş listeler vardır. Listeler alfabetik sırayla hazırlanmıştır. Aranılan kitap bulununca o karttan kütüphanenin hangi bölümünde olduğu kolayca anlaşılır. Şayet eser yerinde bulunmazsa danışma masalarında memurlar derhal yardım ederler. Aranılan eser başkası tarafından okunuyorsa bir Reservat Card doldurularak iki penilik pulla birlikte ilgili memura verilir. İdare tap döner dönmez onu adresinize gönderir. Okumayı arzuladığınız kitap roman olmamak şartıyla, kütüphanede yoksa, onu bildirerek alabilirsiniz. Bunun dışında teklif kâğıtları vardır. Onlara bulunmayan, fakat kütüphane için faydalı bulduğunuz eserleri yazabilirsiniz.

Bir yıl içinde 586.769 kitap evlere alınmıştır. Bunun % 47.55 i manlardır. Her yıl bu sayı artmaktadır.

Kütüphanede idareci, danışma memuru bibliyografya ve tasnif işlemleriyle uğraşanların sayısı 19'dur. Bunlar profesyonel ve yarı profesyonel kütüphanecilerdir. Ayrıca 10 sekreter yardımcısı bulunmaktadır. Cilt işlerinde 5 kişi çalışır. Ciltçiler bir yılda 2.000 kitabı ciltlemiş, eskijenleri yenilemiş yeniden kitapların isimlerini yazmıştır. Kütüphanede lâzım olan kırtasiye malzemesinin birçoğu da aynı kişiler tarafından hazırlanır.

Personelin senelik ücret tutarı 18.000 Yeni Zelanda lirasıdır. (Yeni Zelanda lirası bir İngiliz Sterling'in muadilidir). Bu para kütüphanenin yıllık bütçesinin % 42'sidir. Yeni Zelanda hayat standardına göre kütüphanecilerin ellerine geçen para ortanın biraz üstünde sayılabilir.

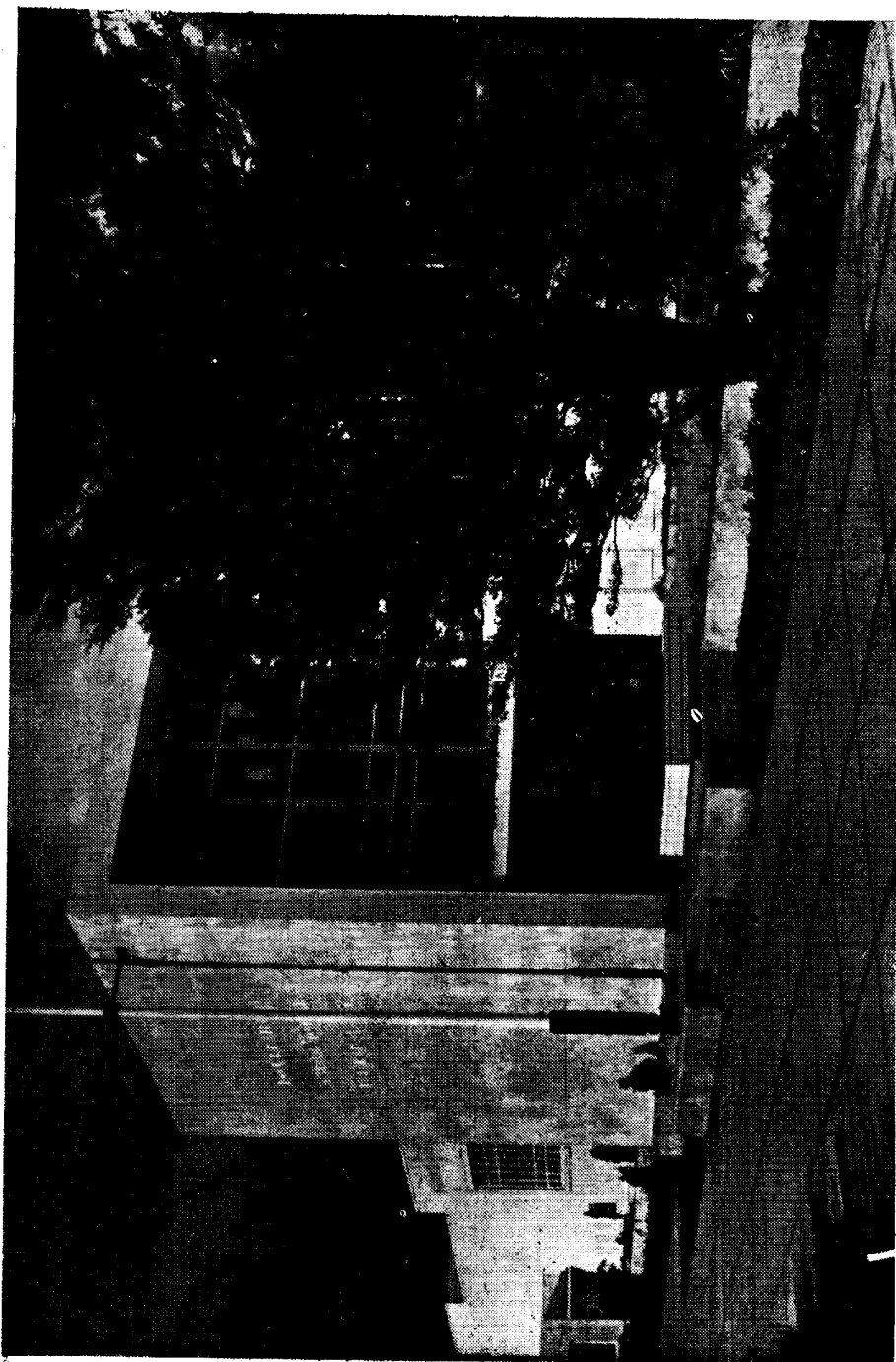
1902 yılında "Dunedin Umumi Kütüphane Birliği" adı altında kurulan cemiyet, adı geçen kütüphanenin nüvesini teşkil eder. Bu cemiyet 1910'de yeniden organize edilmiştir. Maksadı kütüphaneye lâzım olan malzeme ve meyi sağlamak ve halkın okuması için daha faydalı bir çalışma sistemi kurmaktır. Bu cemiyete yılda 5 şiling aidatla her isteyen üye olabilir.

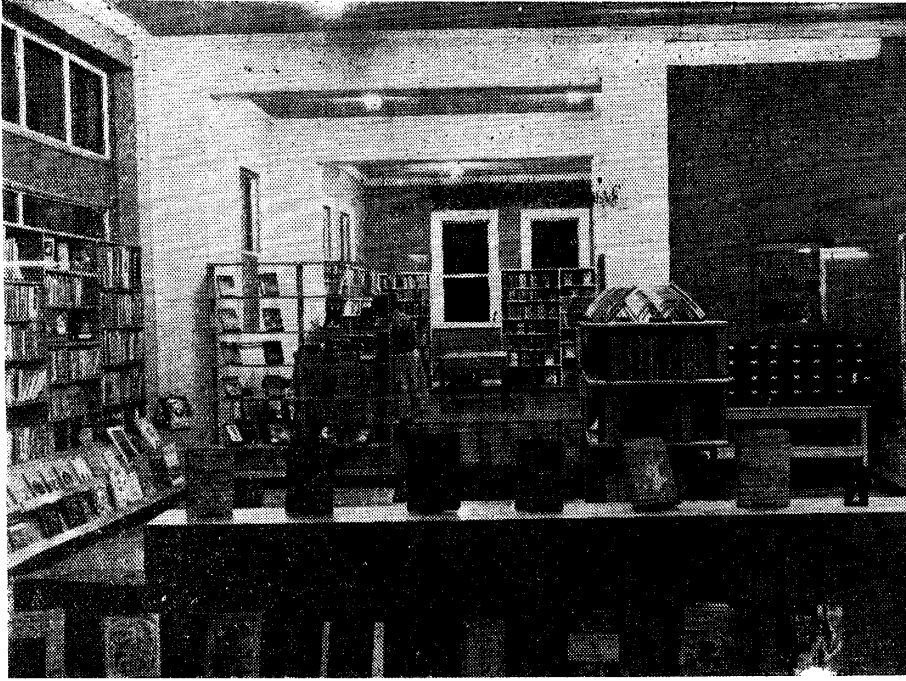
lyeler için müzik resitaleri, eğlenceler tertip edilmektedir.

Kütüphanenin başında "City Librarian" denilen bir şahıs bulunur. Fakat bu daha çok fahri başkanlık gibi bir şeydir. Asıl aktif idareciler ise Librarian yardımcısıdır.

Yılda 4 defa Dunedin'de Kitaplar adlı bir broşür neşredilmektedir. Bunun içinde Dunedin'de basılan ya da bu şehre gelen kitapların isimlerini bibliyografik düzende bulmak mümkündür. 1956 da 1.500 sterling tutarında bir bağış kütüphanenin yayın alanında daha hareketli olmasını sağlamıştır. Yayınlanan kitap sayısı 10'u bulmaktadır.

120.000 nüfuslu Dunedin için bu kütüphane öğünölmeye değer bir kurumdur. Halka faydalı, hem de çok faydalı olduğunda kimsenin şüphesi yoktur. Kütüphanede Türkiye'ye dair 5-6 kitap var. Fakat maalesef Atatürk'ün hayatını doğru olarak anlatan bir tek kitap mevcut değildir. Yasa buna ve Türkiye hakkında daha fazla esere öylesine lüzum var ki kütüphanede bulunan kitaplar hemen daima okunmaktadır. Bunların hepsi iyi niyetle yazılmış eserler. Fakat iki tanesi hariç hepsi yanlış bilgi veriyor. Kütüphaneye hediye edilecek birkaç kitap sanırım memleketimiz namına çok faydalı sonuçlar sağlar.

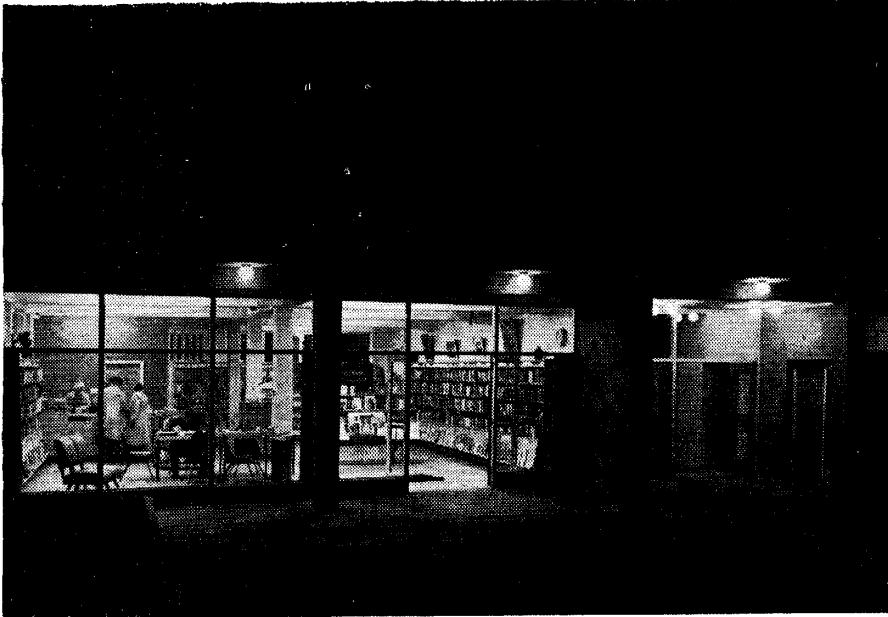




Petone Umumi Kütüphanesi
"Caddeden görünüşü"

Şehrin nüfusu : 10.288

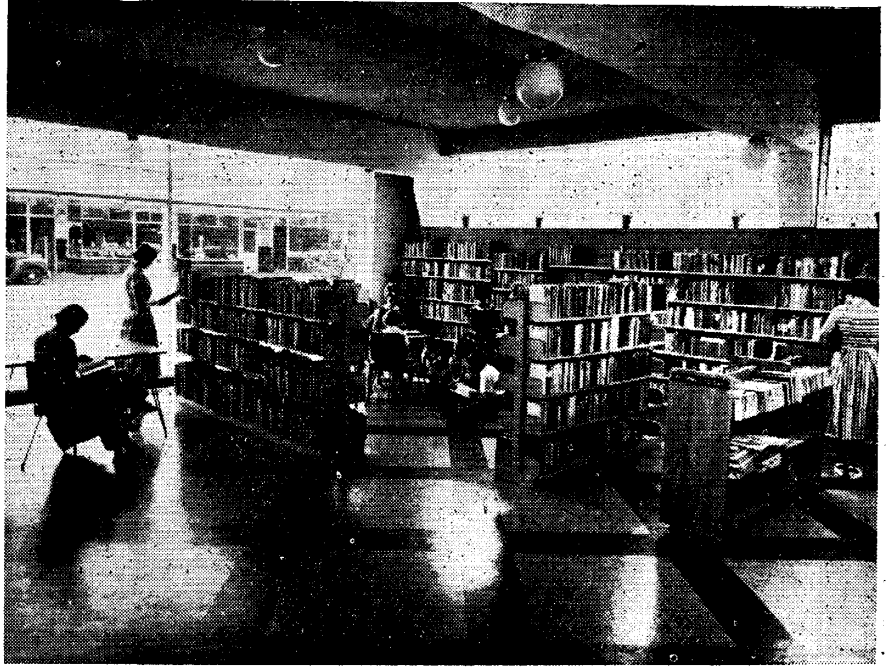
Kütüphanenin yeniden açılışı : 1956



Papatoetoe Umumi Kütüphanesi
«Gece görünüşü»

Şehrin nüfusu : 11.000

Kütüphanenin açılışı : 1955



Upper Hutt Umumî Kütüphanesi
Kütüphanenin açılışı : 1956
Şehrin nüfusu : 12,226



Şehirdışı Kütüphane Servis Arabası.